కథా నిలయం
3676
శ్రీకాకుళం

కనక [illegible]

రెడ్డి రాణ్మహేంద్రవరము గోదావరి తల్లి — చల్లగ కమ్ముకుని,— పచ్చని చూపుచూడగా,— ఆ కేదారంలో,— వేసీవేయని పదుచుదనం, పరువూ మర్యాదా ముక్కారు పైరుగా,— పండుతూన్నది: అది,— ఏనాడో పల్లె — ఎన్నడో పట్టణమైనది: మృకండు పుత్రుణ్ని,— బుజ్జగించి తనంతవాణ్ణిగా దీవించిన అగజా మనోహరుడికి అది మారట కైలాసమైనది: నరనారాయణులవలె నన్నయ, నారాయణుడు. అక్కడ నిత్యానుష్ఠానము చేసినాడు: మార్కండేయుడు నన్నయగారు పఠించంగా — నారాయణభట్టు,— ఆస్వామి కరుణను తనకు స్ఫురించిన స్వారస్యము,— అప్పటికప్పుడు తోచిన తీరున అయిదుభాషలలో వివరంగా విన్నవించగా — తా మాలించి,— తెలుగు కవితకు మేలెంచినారు: నన్నయగారి పైడిగంటము చలువ — దేవర దీవెన,— కలసి మెలసి,— ఆ పురమున కాపురమున్నవారికి, తరగని కవితసంపదగా, పరిఢవిల్లినది:

ఇది అల్లాడరెడ్డి హయాము: మరింతలుగా, వన్నెదేరి,— నగరము;— సీమకు నాయకమణిగా తేజరిల్లుతూన్నది: నగరాన గల— పిన్నలు — కవులు,— పెద్దలు సరసులు, విరిబోణులు పరువిచ్చే నెరజాణలు,— వీరభద్రారెడ్డి,— పెద్దలందరికి అనుంగు మేనల్లుడు — పిన్నలకో,— నెచ్చెలి: నగరంలో వారికి భక్తి ఉడ్డోలము,— భయము శూన్యము:

ఏలినవారంటే భయమూ భక్తీ లేకుండా,– తమ పిల్లవాణ్ణి చూసుకున్నట్టు వేయికన్నుల కనిపెట్టి చూసుకుంటాడు శిట్టిపంతులు :

ఆయన, పర్వతమంత మనిషి—ఉరువుకు తగినంత ఉన్నతి కలవాడు: పండిన మాటలవాడు : పరిపక్వమయిన నవ్వులవాడు. ఆయనకు అంతఃకరణే ఆస్తి, శివుని దర్శనమే ఐశ్వర్యము : ఆలయమే స్వగృహము, నగరంలో వారే బలగము: రెడ్డిగారికి ఆయన చిరునవ్వే. – ఆయన పలుకరింపే నిత్యదీవన: ఆ సామ్రాజ్యానికి ఆయనే ప్రాభవము :

_కొండవీడులో అంతకాలమూ నీడపట్టున కాలక్షేపము చేసిన శ్రీనాధుడు యీ నగరానికి వెతుక్కుంటూ వచ్చాడు:

కాసు వీసము గణించేందుకా – గోదావరికి యిద్దరిని దాతలే కరవైనారా?–

మరల రాజాశ్రయమా?– కొండవీటిలో తానునుభవించిన వైభవము ఎన్ని జన్మలకు చాలదు ?

యిక్కడ ఏమున్నది?”

గోదావరి:

అక్కడ కృష్ణలేదా?–

ఉన్నది–యింకా ప్రవహిస్తూనే ఉన్నది.

కొండవీటిరెడ్లు చేసిన పుణ్యమంతా;– ఒక్క విసురున తనలో కలుపుకుని,– చెక్కుచెదరకుండా,– దరు లొరసికొని,– పరవడిస్తూనే ఉన్నది : ఆ తల్లి తనకు, – తనవారికీ తల్లి గాకుండా పోయింది—

యిక్కడ గోదావరి :

రా - నాయనా,- అన్నట్లనిపించింది :

వెనుజూడక,- మరో యోచన లేక, కదలి వచ్చినాడు : తన నెరిగినవారుండవచ్చునేమో కాని,- తా నెరిగినవారు లేరు! లేరనగా ప్రత్యేకంగా పరిచయమున్నవారు లేరు: మంత్రి అన్నయ్యగారు - నాటి పాకనాటివారు; తాను, వారి కంటికి అంతగా ఆనకపోవచ్చును: ఏమంటే,- వారు,- పరమ మహేశ్వరులే, -సద్ధర్ములే,- మంచికిపోయేవారే,- కాని,- వస్తుతః వంటపుట్టిన లౌక్యము ఉండనే ఉంటుంది కద:- కొండవీటిలో దైవం చల్లగా చూచినంత కాలం రాజ్యం చేసి,- యీనాడు రమారమి నామరూపాలు లేకుండాపోయిన వారి పుప్పు తిని బ్రతికిన మనిషి,- నిలువనీడ కరవై - దేశం విడిచిన కవనాల వానిని; వారు చూసీ చూడగానే, కౌగలించుకొని, చుట్టరికం తిరుగవేసి పెద్దపీట వేస్తారా?- అందుకు తాను ఆశపడి వచ్చాడా! కాగా, పోగా,- తన తాతగారు,- వీరికి అంతో ఇంతో వీరికి దీక్షైనవారే కనుకనూ, ఆయన తనకు ఒక వేలువిడిచిన——కావలసినవాడై,- ఉండకపోవడమంటూ ఉండదని, వారు భావించడము చేతనూ,- అది ఒక లౌక్యమే అనుకుందాము - తనను - ఒక ఆశ్రితున్నిగా పరిగణించేందుకు వారు సంకోచించకపోవచ్చును: కాదంటే ఘనంగానే సంభావించనూ వచ్చును: దానికేం! తాను చెట్టుపేరుచెప్పి పండ్లమ్ముకొనేందుకు వచ్చాడా - అది కాదే అనుకుందాం!- తనకు తానుగా,- వారి ఎదుటపడి గోత్రప్రవరలు చెప్పుకో వలసిన అవసరమేమున్నది:

కవితను కృష్ణానది తీరాన పదిలపరచి వచ్చినాడు:

కొండవీటి రాజులు - కనుమూసిన చోట, ఆ రాజ్య రమ శాశ్వతముగ తునికినచోట - తన కవిత కాపురున్నది:

తానిప్పుడు కవికాడు: సంపన్న గృహస్థుకాడు: అనుభ వించిన వైభవము వెనుకటి జన్మలోది; తాను కేవలము- మారన్న కొడుకు - ఆపోలికనే దేశద్రిమ్మరి: తనకు లేమి లేదు- కావలసినది,- కావలసినంత ఉన్నది: చిత్తశుద్ధి: లేని - దేది మనశ్శాంతి: అది:- ఈగోదావరి తీరాన లభించేదని,- యింతదూరము రానైనది:

- స్నానఘట్టంలో,- సమర్థమెక్కువగా ఉన్నది: మనిషిని మనిషి ఒరసికొంటూ మునుకలు వేస్తున్నాడు, అక్కడ తా దూర సందులేదు, ఒడ్డునే నడచుకుంటూ పోతున్నాడు: పది బారల కొకడుగా గజయీతగాడుండి నేరనివారికి ఈదులాట నేర్పుతున్నాడు: ధ్వజమెత్తిన చిరునాకలు,- నీటిమీద దూర దూరాన తేలి ఆడుతూ,- యీదులాడేవారికి,- పొరబాటున ఆదమరపు వచ్చినట్లయితే ఆదుకునేందుకు సన్నద్ధములుగా ఉన్నవి. తలచినచోట నదిలో దుమికి,- లోతు చూసుకుంటూ యీదుకుపోయి,- అరక్రోసుదూరం పోయి - అక్కడున్న లంకను ముమ్మారు చుట్టి,- యీతలోనే గాయత్రీ ముగించుకొని మెట్టపట్టి,- సూర్యభగవానునకు నమస్కార ప్రదక్షిణముచేసి నిలుచున్నచోటనే కనులు మూసుకుని-, ఒక్క గడియధ్యానించి అప్పటికి,- చిట్టిపంతుల్ని చూశాడు

ఆయన జపమూ అప్పుడే ముగిసినట్లుంది,- లేచేందుకు విశ్వప్రయత్నము చేస్తున్నాడు:

శ్రీనాథుడికి చూడగా,- చూడగా - నవ్వొరాబోయింది: మొకమాటు తిప్పుకున్నాడు :

చిట్టిపంతులు ఉరుముల పెట్టున నవ్వుకుంటూ అడుగులు త్రొక్కుకుంటూ దగ్గిరగావచ్చి,- 'అబ్బాయ్ - నవ్వాలనిపిస్తే - వెంటనే నవ్వెయ్యాలిరా,- నవ్వంటే ఏమిటనుకున్నావ్!- కైలాసనగరం నవ్వులో శివుడున్నాడురా,- నవ్వేవారిలో వాడుంటాడురా,- అందరికీ ఆ నవ్వు రాదురా- అలాగే - అలాగే నవ్వరా!- అదే వాడికి మెప్పురా!-' ఆయన చేతులతో బాటు ఒళ్ళంతా తిప్పుకుంటూ హెచ్చరిస్తూ ఉంటే, ఆయన మహాకాయం ఆ ఆనందంలో పడేశ్రమచూసి,- యిక నవ్వు ఆపుకోలేకపోయినాడు:- 'ఆఁ- ఆఁ అలా నవ్వగలిగినవాడే నావాడు:' అంటూ అమాంతం కౌగలించుకొని,- ఉక్కిరిబిక్కిరిచేసి వదిలేశాడు: 'రాఁ యిక కదులుదాం!' అన్నాడు: శ్రీనాథు డనుకున్నాడు కదా,- పడవవడ్డుకువచ్చి,- యీయన నెక్కించుకుంటుందేమోనని: ఉహుః - చిట్టిపంతులు ఓంకారము పట్టి,- వనుగంత సత్తువతో నీటిలోకి దుమికి,- నాదము శబలింపజేస్తూ,- హంసలాగా తేలుకుంటూ ముందు పోతున్నాడు. యీతడు,- ఆతని చాలులోనే,- యిద్దరూ నరసంచారము లేనిచోట ఒడ్డు ఎక్కారు: ఒరే నాన్నా! నదకంటే మన ఒంటికి సరిపడదేమోనని సాంబశివునికి శంక : మనకు వీలుగా తనకు చేరువుగా,- చాలినంత మేర,- తనకు కాదు - మనకు జలమయం చేశారు: వారు తలచుకుంటే ఎంత,- సిగలో పనాయెను, ఒక్క పుడిసెడు గంగాజలాము

యిలా వదిలారేమో,- అదే మనకు ఉద్ధోలం!- మనం,- వెను
కటి జన్మలో,- చెంగల్వ!- యిప్పుడు గురుతుంచుకోలేదు
కాని,- వదో కొలనులో పుట్టాను: వికసించాను: ఎవరో
భక్తుడు పుణ్యానికిపోయి, స్వామివారికి నన్నర్పించాలని,-
పెనుగులాడాడు : మనది,- జ్ఞానముకాదు అజ్ఞానముకాదు :
పుష్పాడి మత్తులో ఉండి,- బిగ్రబిగిపాను : పెనుగులాడి మెట్టుకు
సాధించాడనుకో,- పదిలంగా పట్టుకుని ఒడ్డుకు వచ్చి,- అక్కడ
ఒక నందివర్ధనం గుబురుమీద,- నన్నుంచి,- ధోవతి పిండు
కుంటున్నాడు: నా కప్పు డనిపించిందికదా, "మెట్టనపుట్టి,
చెట్టున పూసిన పూవైతే,- ఎంత మేలు?- రాలిన దాని
నేరుకు పోయేరు కాని,- కొమ్మనుండగా త్రుంచరు కద? -
నాకు ఆజన్మ ఎందుకు రాలేదు-' యీ ఆలోచన చండమా
రుతమల్లే వచ్చింది- నిజానికి,- గాలికి కొమ్మ కదిలింది: నేను
నేలనున్నాను: ఆభక్తుడు ఉసూరుమని,- రాలిన పూవుల నేరు
కుని- నావంక జూడలేదు :

నేను,- నేలసోకితే పవిత్రము కానా.- నాలో,- నాల్గవ
పాలు లేవే - నేనీ పూవులపాటి చేయనా,- ధిక్ అనుకు
న్నాను: పూజకు కొరమాలితేనేమి,- నాఘనత,- నాగరిమ
ఎక్కడికి పోతుంది? అనుకున్నాను : ఎక్కడికి పోతుందినాన్నా!
నాతోనే ఉంది! యీపూట కైతింది: నరుడికి నాలుగింత
లున్నాను: నేలనే అంటిపెట్టుకున్నాను: కొమ్మ కెగురలేను
కాని,- నీరంటే ప్రాణం: నేనిప్పటికీ నీటిలోదిగితే చెంగల్వనే,-
ఉపమకే మొచ్చెగాని,- చూశావు కదూ!- అయితే,- అంత
బ్రతుకు [illegible]కినవాడికి,- ప్రస్తుత స్థితిభారకంగా లేదా అంటా

వేమో!- లేదు: నేనెక్కడికన్నా కదులుతానా పెడతానా,- అలా వాడి సన్నిధిలో పడుండటమేగా!- వాడి సిగలో ఏముంది -వెన్నెల!- అది నామీద సోకుతూందిరా! ఆ జన్మలో నోచని పూజ ఈజన్మలో చేసుకుంటున్నానురా!-పూజలెందుకనవేం?- వచ్చేజన్మకు అక్కరకు వచ్చేందుకు ! యింకో జన్మ ఎత్తేందుకు ఓపిక ఉందా అంటే- చేసుకోవాలి! ఆ ఒక్కజన్మ ఎత్తకపోతే వెనుకటి జన్మల తపసంతా,- వ్యర్థంరా నాన్నా!- మరి,- యిప్పుడు చేస్తుందేమంటావా - ముందు అక్కరకువచ్చే, సాధన!- వాడికి విసుగెత్తేంతవరకూ,- సన్నిధిలో కూలబడి ఉండి, పేగుపేరునా పిలవడం- నాకు విసుగెత్తకముందే,- వారికి వేడుకలకు వేళకావడం - ఆ వేడుకేమని అడగవేం- సంజ ముదిరితే వారిక్కడ ఉండరు: మరెక్కడ!- అందరికీ తెలిసిందేగా,- ఆ దక్షారామంలో,- ఒక్కసానిపాపకూ,- కునుకు రానీకుండా కులికి,- మళ్ళీ తెలతెలవారేసరికి నాపాల బడతారు: నీకు యింతవరకు ఆ వైనం తెలిసినట్టులేదు! పోయి చూచిరా:- వాడు,- అల్లా ఉల్లాసంగా ఉన్నతరుణంలో మన కంట పడతాడా అంటావా?- ఎవరికోసం! చిట్టిపంతులు మనిషంటే శివుడెదురు రాడూ?- యిది మాకూ మాకూ ఉన్న ఖరారులే-

ఆఁ- యింతకుముందు చెప్పబోతూంటిని చూడు!- మనకు వచ్చేజన్మ ఖాయం అని?- అదేమిటని?- మానస సరస్సులో రాజహంస!- అది రూఢి!- ఎలాగంటావా ;- నాకు పదేళ్ళు వచ్చినపుడు,- పాతికేళ్ళవాణ్ణంత ఉండేవాణ్ణి, ఊళ్ళోవాళ్లు అది, పెంపకం తీరనుకునేవారు! వెనుకటికి

ఎవరో అన్నట్టు,— వెన్నదిన్న గొల్లవాడు బలిశాడా,— పప్పొ అన్నం తిన్న బ్రాహ్మడు బలిశాడా! ఆ పిల్లసగ్రోవివాడు — తనకన్న ఘనుడు లేడనుకున్నాడు — ఎదగలేదు: యింకా కావాలింకా కావాలి, అన్న అబమీద ఉన్న బ్రాహ్మణుడు అంతకంత అవుతూనే ఉన్నాడు: మనమూ అంతే!—

అప్పుడే అంత పొంకంగా, నేవళంగా ఉన్న బాలుణ్ణి, పెళ్ళిచూపులకని,— ఓ పెద్దమనిషివచ్చాడు — వాడి వంశము పెళ్ళీడుకొచ్చిన ఆడపిల్లలతో వర్ధిల్లా—వాడిల్లు బాలపాపలతో కిటకిటలాడా!— మావాళ్ళ ఆ స్తిపాస్తులింతా అని,— వాకబు చేసి;— లాంఛనానికి నన్ను చూడాలంటూ వచ్చాడు: మా నాన్న నోరాచనివాడులే!— ఆ వచ్చిన గృహస్థు యింకా ఆసన శుద్ధిగా కూర్చోకముందే — ఏమండీ మీ చిరంజీవి జబ్బ పుష్టిఉన్న మనిషేనా—యీ యింటికొచ్చే పిల్లకు అది, అతి ముఖ్యం! మా చిట్టితండ్రి: కూర్చుంటే— స్వశక్తిమీద లేచే స్థితిలో యిప్పుడే లేడు! యిల్లా లోకర్తె వస్తున్న సంబరం వచ్చి మీద పడ్డదా! యిక మనతరం కాదు: ఆ వచ్చేపిల్లే ఊతం కావాలి: మాకు కనుముక్కు తీరుతో నిమిత్తం లేదు; యిందుకు తూగితే చాలును; ముందుగా మదింపు వేసుకుంటే మంచిది... యిలా అంటుండగా, నేను మందగమనంతో అక్కడికి రావడం,— అదుగో; మా రాజహంస : అని మా నాయన అనడం: ఆ వచ్చిన పెద్దమనిషి మన ఆకార వైభవంజూసి,— గుక్క తిప్పుకోలేక పోవడం: ఆపై ఒకరిని చూసి ఒకరు నవ్వుకోడం!— మానాన్న మరీ ఒంటికెక్క మనిషి లే—ఉఫ్ మంటే

నూరామడ ఎగిరేట్టు ఉండేవాడు: ఆయన దగ్గరకొస్తే- ఏం మునుగుతుందో అని, సత్తువకొద్దీ గాలిపీల్చేవాడిని కాను :

నాకు ఆవాళ ఎందుకో - అలవాటు లేనిది-కోపం వచ్చింది: ఆ పదార్థం అంటూ ఒకటి ఉన్నదని అసలు మనం అప్పటికి ఎరుగం: పైగా, రాజహంసంటే, ఎలా ఉంటుందో తెలియదు; "ఏం నాన్నా! ఎక్కడుంటాయి" అన్నాం! అవి ఎక్కడుంటే నీకేంగాని, వాటి మానాన వాటిని అలా బ్రతకనీయరా నాన్నా!- మనగాలి సోకి పుంజుకుంటే,- వాటికి ఆ మడుగు చాలదు:" అన్నారు వారు: నేనంటే ఆయనకు నవ్వులాట కాదు! మాటకుముందు నవ్వడం ఆయన నైజం! మనలోనూ ఆ పాలు ఓపిసరు ఉందనుకో!- సరే చూడాలనుకున్నాం,- వెళ్ళాం, చూశాం!- ఎల్లా వెళ్ళగలిగావని అడగకు,- ఆ రభస తలచుకునేందుకు ఓపిక లేను; అరే అబ్బాయ్ బ్రతుకంటే అదిరా!- మన వచ్చేజన్మ అదిరా!-

అక్కడ మనకు ఓతలకు మాసిన వానితో తగులాటమైంది: వాడు మావాడే,- మన తెలుగువాడే?- మారన్ననీ! నాకు తగినవాడొక్కడే! అది కృష్ణ - యిది గోదావరి దారిలో తగిలినాడు: ఎక్కడి కంటే ఎక్కడి కనుకున్నాం!- అక్కడ జేరుకున్నాం: ముప్పొద్దులున్నాం! నామాటకు వాడు తథాస్తనినాడురా! అదీ వాడనినట్లు లేదురా-హింసపన్నగమే వినదించినదిరా!- ఆ స్వామే పలికినట్లుందిరా!- "ఒరే అన్నా నీకోరిక ఏమిరా?" అన్నాను. కోరికలన్నీ కొడుక్కప్పగించి వచ్చానురా!" - అన్నాడు: వాడి పేరేమిటన్నాను- అది మన సీమలోనే ఉంటుందిలే యీ మొగువకు ప్రాకదన్నాడు: మనిషంటే -

వాడే మనిషి!- తిరిగి తిరిగి కాళీ జేసుకున్నాం- అంతే, మళ్ళీ కనబడలేదు- కాని, వాడి జన్మంతా కళ్ళలో మెదులుతూనే ఉంటాడు - ఈనాడెందుకో,-మరీ కళ్ళముందు మసలుతూ న్నాడు: అదేమిటో - నిన్ను జూస్తే వాడిని జూసినట్టుంది- ఏమిటిది?

అదే!- నేను మారన్న కొడుకునే!-

"ఏ మారన్న!"

"కోరికలన్నీ కొడుక్కి- విడిచిపెట్టి- కృష్ణాతీరానికి,- దూరమైన మారన్న-"

శ్రీనాథుడు చిట్టిపంతులకు తనకథ, తండ్రివృత్తాంతము కథలాగా చెప్పినాడు: పంతులు ఊ కొట్టినాడు: అంతా విని,- ఉహూ అని,-

అయితే నీ విక్కడికి ఎందుకు వచ్చినట్టు,-

మరెక్కడికీ పోలేక!-

రాజదర్శనం కావాలా?

అక్కరలేదనను కాని,- ప్రస్తుతం అవసరంలేదు:

"వీరభద్రయ్యా కవిత్వమంటే చెవిగోసుకుంటాడురా!- అంగులో కొండవీటినుంచి వచ్చావంటే ఏను గెక్కించడూ - నీవు పోనక్కరలేదు: వర్తమాన మంపితే వచ్చి సందిట వేసుకుని పోతాడు-"

వద్దంటినిగా--

"పోనీలేగాని. రాజులంటే మొగమెత్తిందేమోపాపం- మనవాడే.- అంటే మనమతంవాడే, అన్నయ మంత్రి-బెండకాయవంటి బ్రాహ్మడు: ముదురెక్కినకొద్దీ నునుపు తేలుతు

న్నాడు: బోసినోటితో తాంబూల చర్వణం చేస్తాడు: మసక చూపులతో, అలా చేయి అడ్డం పెట్టుకుని, సభలో చామరం పట్టే పిల్లదాన్ని ఒక్క పర్యాయం పరకాయిస్తాడు; మనసులో భోగి, వర్తనలో విరాగి,- దర్పమంత దయాదాక్షిణ్యాము లున్నవాడు: మంచి మాటకారి-ఆయనతో మాట కలిపావో మరి వదలవు! నగరంలో ఉంటే - మనకెదురయేవాడే; ఆ భీమన్నను సేవించుకోబోయినాడు. పోతే ఒకరినొకరు వదలరు: మనలో మాట,- నీవూ పోయిరారాదూ !-

అదే అనుకుంటున్నాను:

తీరాపోయి,- యకాయకిని ఆ అన్నయ్య కంటపడ్డావో, సంజపడ్డదో నిన్ను గడప కదలనియ్యడు: ఏదో అదనీ యిదనీ కథా కమామిషూ చెపుతూ కట్టిపడేస్తాడు: సంజెపడిన తరువాతనే అక్కడ సంబరం అంతా! లోకానుభవం విషయంలో నేను నీకు చెప్పేదేమిటిగాని,- సుఖంగా వెళ్ళు. పాలకి తెప్పించనా?-

అక్కర లేదు!-

అక్కరలేదంటావనే అంత ఆప్యాయంగా అడిగినాను: చిట్టిపంతులకు పాలక్కీ కావాలంటే విన్నబోయీలు ప్రాణ భీతితో,- మహారాజు సన్నిధిలో వ్రాలి మనవి చేసుకోవడం,-

వారు, వాళ్ళకు అభయమిచ్చి మన వినియోగానికి రథ గజాదులను పంపించడమూ జరుగుతుంది: అవి మనకెందుకులే- నీ ఓపికనే పోయిరా!- తిరిగి వచ్చినాక నాకోసం ఎక్కడా వెదక నక్కరలేదు: ఉంటే గోదావరిలో లేదా,- ఈగుడిలో,- సెలవిచ్చి పంపినాడు చిట్టిపంతులు —

—సంజె పడకముందే గ్రామ పరిసరాలను జేరుకున్నాడు శ్రీనాథుడు: అక్కడ కొలను: కొలను ప్రక్కన పకుళ వృక్షములు, ఆ నీడలో విశ్రమించాడు: దారినపొయ్యేవారు పలుకరించారు. ఊరువారు ఆరగింపుకు పిలిచారు. అన్నయ్యగారి సన్నిధానవర్తి ఒక శ్రోత్రియుడు,– ఎవరో పరదేశి బ్రాహ్మణుడు వచ్చినాడని విని – వచ్చి – గోష్ఠికి రమ్మని ఆహ్వానించాడు: అప్పటికి తప్పించుకున్నాడు:

ఊరికి కొంతగుర్తులు రెండే:
భీమనాథుని ఆలయగోపుర మొకటి
స్వామివారి క్రీడావన మొకటి—
ఆ వనానికి సరసను భీమేశ్వరుని
సానివాడ:

అటు, దారి ఎటో – ఎవరినీ అడుగనక్కరలేదు.

మనసుకు నూటిగాపోయి,– మమతతో మలుపు తిరిగితే,– తలవాకిట కాపున్న తరుణికంటికి తగిలితే,– అది,– అదేకదా,–

అక్కడ నర సంచారము లేదు:
గ్రామంలో వారు ఆ చాయలకు పోవరా,–
వారు వీరిని ఆదరించరా ?–
తెలుసుకోవలె–
ఊరు మాటుమణిగే ప్రొద్దు కాదది–
ఏ యింటి కాయిల్లు కిలకిలలాడుతూనే ఉన్నది;
ఏ యింటి కాయిల్లు గానమాడుతూనే ఉన్నది–
ఎదుట కొచ్చినవారు–లేనేలేరు, లేక– పసువమున

ఉన్న బాలలే లేరా?- వున్నవారు:- పలుకరించేస్థితిలో లేరా?-

రాజభవనమేమో అన్నంత ముచ్చటవేసే భవనం కనిపించింది: అక్కడ పవళించ మనసైంది - నిదుర తనకు తెలియకుండానే వచ్చింది-

వచ్చినంతలో తనంత తానే మెలకువ వచ్చింది; బడలిక తీరింది_వున్నట్టుండి - తాంబూలము మనసైంది-

అలవాటు మేరకు కలయ జూసినాడు.

ఎవరో ఒక ప్రౌఢ ఎదుటికి వచ్చినది...

- ఎవరు వా రన్నాడు:

ఎవరు - మీరు...

'నడచి నడచి వచ్చి, - బడలి పరుండి

పిలవలేక పోయినారా ?'

'పిలిచే తీరు తెలియక...'

ఏ వరసనైనా పలికేముగా_తాము మాంచి నిదురలో ఉండగా, మేము ఆలయమునుంచి తిరిగి వస్తూ కనులు పావనము చేసికొన్నాము: బడలిక గురుతించినాము: పలుకరించలేదు: జామాయె పన్నీరు చిలుకరించినాము... యిప్పటికి సేద దీరినారు: అనుమతించిన దేవర నిక సేవించుకునేము...'

అన్నంతలో, యిరువురు బాలలు మెరపులవలె వచ్చి - కైదండ లిచ్చి, లోనికిపోయి - పరిమళోదక స్నానాన తనివి దీర్చి, కట్ట వస్త్రములిచ్చి కలపమలంది - పొగడ దండలు వేసి, పుష్పొడి జల్లి, తీయతేనియు, కదళీ ఖర్జూరములు ఆరగింపజేసి, కప్పూర విడేమిచ్చి, కైమోడ్పులిచ్చి, మరునికి పరువమ్మొసగిన వాడా, మా కుల మేలిసస్వామీ! యీ రూపానవచ్చి మా

కన్నెను మెచ్చేవా ? — అని పలికి — అయ్యా మా మంజరి మక్కువ నీకే దక్కినదయ్యా! అంటూ, ఒక సింగారి చెయ్యందుకొని సరసను నిలిపింది :

'అయ్యా! కుల మడుగము: గుణ మడుగము: అల్లనాడు ఆలయంలో అయ్యవారు — నడిరేయికి నడిరేయి— మా కన్నెల చేకొందునని వరమిచ్చినారు; స్వామివారు విహరించే సీమ కదా అని, సంజె పడఁగనే గ్రామంలోవారు యీ చాయలకు రారు:

వారు దయచేసేరనే అనుదినమూ నిరీక్షించేము: వారూ, ఏదో రూపాన మమ్మల్ని యింతవరకూ కటాక్షించుతూనే వున్నారు:

అంటే — యిలాగే అనుకోండి !...

నడిరేయి మించకుండా — యీనాడు వారు మీరై దర్శనమిచ్చినారు: మేము ధన్యులమైనాము: యిక తాము సెలవీయండి' అన్నదాయెను !

అప్పుడు — అతడనినాడు కదా...

'మీరు చేసిన సపర్య స్వామి కర్పితము:

నేను కృష్ణా తీరమువాడను: మీ గానాభినయ చాతురి, మీ తత్పరత మా సీమలో, పరమ నైష్ఠికులే ప్రశంసించేరు:

పరమ శివుడు — గిరి కన్యను చేబట్టిన కళ్యాణగాథ — మీ రభినయించగా, సందర్శించవలె ననేది — యింతవరకు తీరని కోరికగానే నిలిచిపోయినది.'

'అదొక్కటే తమకు తీరని కోరికా ?'

'మరొక్కటి ఉన్నది: అది వారు తీర్చవలసినదే.'

'మా స్వామివారు భక్త సులభులు కదయ్యా! - మన సెరిగి నర్తించేరు: మనసుల నర్తించేరు: మీాకు మేలౌనులే: గిరిజా కళ్యాణము తిలకించేరా?'

'యీా జామునా?'

'ఆ వైభవము నిత్య కళ్యాణము కదయ్యా!'

స్వామివారి కేళీవనంలో - కనక వేదిక మీాద, భీమ నాథుడూ మాణిక్యాంబా - పూవులల్లిన రూపముల కొలువు దీరంగా, వీణెలు మీాటే చేడియ లారుగురు - వేణువు నూదే వారు ముగ్గురు - కనక తప్పెటలవారు నలుగురు, తాళ మందు కున్నవా రిద్దరు - శంఖము పూరించే దొక్క తె - పాటల బాలలు పదుగురు, నాట్యసానులు పది జతలు - సాయముగా గుములు గుములు...

వీణల కీరించి శంఖము మ్రోగినది...

వేణువులు క్రీంకరించి, లయమూాన మందీయగా, తాళము తమకించగా, మర్దళములు గంగాఝుర నిస్సాణముగా గజ్జెల కలవరము క్రమ్ముకొనంగా, కనక వేదికమీాద మల్లెలు విరజాజులు రాసులై, అది కైలాస మైనది!

దేవినీ దేవరను - ప్రసన్నుల జేసికొని ప్రస్తుతించి, 'మీా పరిణయ గాథను మే మభినయించే మిది - మాకు నిత్య దీవెన మేల్బళా!' అని పలికి, కోలాహలము సేయంగా...

ఆ రవళిలో, చెలిమి కత్తెలచేత ఔననిపించుకుని, కదలి పోయే నగరాజకుమారిని మదను డడ్డగించి, హిమవంతుని కూతురివే - నీవై వరుని వేడ పోవలెనా, ముగుదల అమ్మో నో వానిని నీ చరణ దాసునిగా సేయనా అని బింకాలు పలుకంగా,

ఆ తల్లి హితబోధ సేయంగా, వాడు లెక్కసేయక సదాశివుణ్ణి చెనకి, రూపు మాసిపోవడం:

విరులన్ నిను పూజ సేయగా
విధిగా నిన్నొక గేస్తు సేయగా,
దొరకొన్న రసాధి నాథు, చి
చ్చర కంటన్ పరిమార్తువా ప్రభూ!

అని రతీదేవి వాపోయి, మీ కళ్యాణము లోక కళ్యాణ మున కౌను: 'మరుడేవున రూపున వర్తిలగా, రతి సౌభాగ్యము రక్ష సేయవా!' అని వేడుకొనంగా, నగరాజ తనయ తనదో మనవిగా, మదనుడు భంగపడి అంబా అని ఆక్రోశించినాడు: నా మేనల్లునికి మరల రూపీయమని, యిది నాకు వరమౌనని పలుకంగా, స్వామి కనుల ఎదుట నిలచిన కన్నెమాట కాదనక మదనుణ్ణి బ్రతికించడం, వాడే ఆనాటినుండే స్వామివారి ఆజ్ఞ మేరకు దక్షపురి సాని కూతుళ్ళకు చేదోడై మెలగుతూండడం, వా రాడగా పాడగా, తిలకించిన వాడై, 'అహో నీదయ్యా వైభవము! నిన్ను నేనూ నాకు చేతనైన తీరున కొనియాడే ననుమతించవయ్యా! అని, దీక్షగా ఆ వనములోనే నిలిచి, కావ్యము నిర్మించినాడు:

కావ్యము రచన సేయడమైనదో లేదో అన్నయ్య మంత్రి వెదికికొనుచూ వచ్చినాడు: బంధుత్వము వదుస ద్రిప్పి నాడు: యీ సుకృతములో లవలేశము నాకు దయసేయవా!' అనినాడు; "సాటి బ్రాహ్మణుడు చేజాపినపుడు కాదనను; మా తాత నన్ను అడుగలేదు. ఆ ఋణ మిలా తీర్చుకుంటాను!" అని మనవి చేసినాడు శ్రీనాథుడు:

నగరం జేరుకున్నాడు: చిట్టిపంతులకు మునుముందు వినిపించి - సన్నిధిలో ఉంచాడు! చిట్టిపంతులు,- అన్నయ కొంక తులసిదళ మిచ్చి,- గ్రంథ మిచ్చి, "అన్నయ మంత్రులవారు,- యింతకాలమూ పరువుగా కాలక్షేపము చేసి, యీనాటికి మీరూ,- మీ దైవమూ వీని పాల బడినారు: అంతవానినే అర్ధరాత్రివేళ దొంగత్రోవలు త్రొక్కించినాడు. మిమ్మల్ని వదిలేనా ,- నవమన్మధుణ్ణి జేసేనేమో అని నామురుంపు !- కానీయరా, నాన్నా యీ ముసలి రసికునిమీద సరిగా నీ కసి దీర్చుకో,- నే నలా యీదులాడ బోయేను! తిరిగి రాగానే - అవతారిక - వినిపించేవుగాని-" అంటూ చిట్టిపంతులు రెక్కలు కట్టుకున్నట్టు కదలిపోయినాడు: చూడగా చూడగా.- మనిషి కదలినట్లు లేదు- మబ్బు కదలినట్లున్నది గాని అడుగుతీసి అడుగు వేసినట్లు లేదు. మెరుపు దూసుకున్న వైఖరికాని, కనుల ముందున్నవాడు, మాటలోనే మాయమైన ట్లనిపించింది-

అదేమో,- అప్పుడు తెలియలేదు-

అసుర సంజె వేళకు తెలియవచ్చినది-

పవలెల్ల,- నదిలో యీదులాడి,- సంజవాలే తరుణాన చిట్టిపంతులు,- రాజహంస అయినాడట! - అహో !-

-ఆలయములో,- అర్చనవేళ, ఆరతి వెలుగులో,- ఆ ధూమములో - కప్పురమువంటి హంస,- శ్రీనాధుని కనులలో కలయదిరిగినది -తానప్పు డనుకొనినాడు; "చిట్టిపంతులూ, నీ దారి నీవు చూసుకున్నావు! నన్నరికట్టినావు! నీవు తిరిగి రానిదే నేను కదలరాదని కట్టడి - నీవు రావు !- నేను కదలను - యీ

జన్మకింతే,- నీవున్న చోట నిలిచి,- నీ సేవలు,? నే నందించేనులే—

స్వామి వారాలకించంగా ,- అవతారిక — భాగము అన్నయ మంత్రి దానొక్కడే విన్నాడు! విని యిలా అన్నాడు.

'చిట్టి పంతులు దీవించినట్టే జరిగినది. యీ ముదుసలికి వాక్చందనచర్చ జేసి,- రసికుని జేసినావు; దాని కేమిగాని,- 'పంచారామములందు పల్వేల పురిన్ ప్రౌఢోందు బింబాకల్,-' అని ఉగ్గడించడం,- అంత లోపం కాదు కాని,-'

'— యిందులో కాని పనేమీ మీరు చేయలేదు. మీ ప్రౌఢాంగనలూ చేయలేరు. అన్నయ్యగారూ మీరు పరమ రసికులని,- నేను కైవారము చేయలేదు - చేసినా చెల్లదు- చెల్లించుకునే వయసుకాదు! పద్యములు విన్న ఏ మగవాడూ తన యిల్లాలిమీద కస్సుమనడు! తాతగారు యీ వయసున కుప్పిగంతులు వేయ నారంభించారని రగడ సేయరు -

దక్షారామము చేరుకున్నాను- ఆ వైభవములో,- మరల నాకవితకు, చైతన్యము వచ్చినది, నా పలుకులు మీకు గిలిగింతలు కావు - సదాశివుని దీవెనలయ్యేను!

చనవు చేసినాను! మీ మనసుకు ముదిమి తప్పించినాను- యిది చిట్టిపంతులు చలువ! కేవలమిది నా కవిత కాదు, ఆ రాజహంస మీటిన కనక వీణె.